

A vakok látnak. És a sánták járnak; a poklosok megtisztulnak, és a siketek hallanak; a halottak feltámadnak, és a szegényeknek evangélium hirdettetik. És boldog, aki én benem meg nem botránkozik. (Mt 11,4–6)

Én is meg vagyok győződve afelől, hogy noha nem egyformán tekintünk Jézusra, mind a zsidóság, mind a keresztyénség közös vágya, hogy számunkra a Messiás által készült közös lakomán együtt lehessünk azzal, *aki tegnap és ma és mindörökké ugyanaaz* (Zsid 13,8).

Márton János-Miklós

Opponensi vélemény Márton János

A Megváltó csodáinak ószövetségi háttere című doktori dolgozatáról

Márton János 273 oldalon 956 jegyzettel ellátva nyújtotta be doktori dolgozatát. A munka témájánál fogva is bátor vállalkozás. A bibliai csodákról írni azért nem könnyű, mert a megítélés tekintetében a képviselt álláspontok szélsőségesen elváltnak egymástól, a liberális tagadástól a kőkemény fundamentalizmusig. Széles vallástörténeti kitekintésre van szükség, mert ha csak a bibliai lecsapódást tartjuk szem előtt, az előtárt kép sematikus lesz. A dolgozat vállalása, nevezetesen, hogy az újszövetségi messiási csodák ószövetségi hátterét tárja fel, sem talál egyértelmű fogadtatásra, hiszen sokan hajlamosak ezeket csak az újszövetségi keretek között vizsgálni, nehogy bizonyos fokú judaizálás gyanújába keveredjenek. A jelölt sikeresen, objektivitással és figyelmesen hajózik e felsorolt veszélyek között.

Vessünk néhány pillantást a dolgozat pozitívumaira. A szöveg feltűnően koherens. Ez azt jelenti, hogy nem olyan lazán összefüggő darabokból áll, amelyek között nem lelhető fel szerkezeti összefüggés, s amelyek inkább csak laza önálló fejezetek összefüggésének tűnnek (ez sok disszertáció gyakran tapasztalható hibája).

A másik sarkalatos pont a szakirodalom kérdése. A bibliográfia nemcsak nagyságával gyakorol hatást, hanem nyelvi kiegyensúlyozottságával is. Márton János-Miklós angol, holland és német nyelvű irodalmat használ egészséges arányban (a német irodalmat inkább angol fordításban). Ez a nyelvi sokszínűség széles panorámát nyújt az olyan olvasó számára, aki ezen nyelvi eszközök egyikének-másikának nincs birtokában. Külön kell szólni az elektronikus források használatáról. Ezek nagy számmal jelennek meg, s nem találni közöttük felületes, szakmaiatlan hivatkozásokat, amely a net-korszak egyik legnagyobb veszélye, hiszen a kattintás semmi esetre sem jelent önmagában szelekciót.

A feldolgozott anyag előtárása informatív, bibliokateológiailag releváns, a Szentírás eredeti nyelveire tekintve biztos lábakon áll. Számomra az egyik legérdekesebb a *Jézus-kutatás és a társadalomtudományok* fejezet (1.3.). A doktorandus hozzáfüzött következtetéseiivel egyet tudok érteni, mivel nem esik abba a csapdába, hogy a társadalomtudományok alapján – legyenek azoknak eredményei bármi-

lyen tetszetősek is – többet lásson bele a bibliai szövegekbe, mint amennyit azok valójában tartalmaznak a maguk textúrájában és teológiájában. Helyes az a megállapítása is, hogy ezek alapján Jézusról csak keveset tudhatunk meg, s így a kevesebb is lehet több az esetlegesen gyenge lábakon álló hipotéziseknél.

A *Jézus-kutatás története* című fejezet jó iránytű, de talán nem lett volna haszontalan néhány szerző, például a napjainkban hallatlanul népszerű N. T. Wright ez irányú munkásságának részletesebb ismertetése. A többi fejezet is hasonló színvonalú, ezeknek ismertetésétől itt el kell tekintenem.

Bár nem tudományos kategória, de nem mehetünk el szó nélkül amellett, hogy a dolgozat érdekes. Ez fontos szempont az informatív jelleg mellett, amely nincs a dolgozat tudományos színvonalának rovására. Amíg még kíváncsi vagyok, hogy mi vár rám a következő oldalakon, addig nem lehet nagy baj, persze ez összefügg az altémák változatosságával és sok illusztráló történetével is. Meggyőződésem, hogy a dolgozat, némi szerkesztés és a hibák kiküszöbölése után, hasznos és alkalmas lenne a megjelentetésre, s jelentősen meggazdagíthatja a magyar nyelvű teológiai irodalmat, amelyben ez a téma fehér foltnak számít.

Kritikai megjegyzések

Nem tartom szerencsésnek a bevezetés indítását, mert olyan személyes hurokat üt meg, amelynek pasztorációs ereje elvitathatatlan ugyan, de nem illik egy tudományos munka elindításához, legfeljebb annak menetén szolgálhat hasznos illusztrációként. Ugyancsak igaz ez a filozófiai megközelítés alpontra, amellyel inkább bezárni, mint kezdeni kellene a fejezetet, s így szerencsésebb lehetne a felépítés.

Bár a terjedelmes rabbinikus anyag az opponens számára nagy örömet okozott, de például a 2Móz 3 elemzése számomra bántóan egyoldalúan követi Rásit, akit ugyan tradicionálisan joggal neveznek a kommentátorok fejedelmének, de ennek a kulcsfontosságú résznek más, érvényesebb zsidó megközelítései is elérhetőek. Itt jegyzem meg, hogy a rabbinikus szövegeket általában pontozatlanul adjuk. Itt is ez lett volna a jobb megoldás.

Az angol kifejezések fordításában némelykor teológiai óvatosság érződik. Magam részéről például a *fiery tale*, illetve a *biblical tale* fordításánál inkább az angol kifejezés szó szerinti fordításához ragaszkodnék. A 376. jegyzet végén álló görög idézet számomra értelmezhetetlen, a 377. jegyzet pedig hiányos: nem ad megbízható információt.

Egységesíteni kell a posztbiblikus irodalmi hivatkozások rövidítéseit, ugyanis a dolgozatban legalább háromféle rövidítéssel találkozunk. Ahol lehet, a talmudi helyekre történő hivatkozásoknál nem az angol formát kellene használni az elnevezéseknél. Ha régies szöveget idézünk, jogosak az archaikus formák, de ha a dolgozat szerzője szól, nincs jogosultsága például ennek a formának: Pászka.

A dolgozatban maradt elütéseket, a néhol előforduló helyesírási hibákat ki kell javítani. De amint látható, a kritikai megjegyzések egy kivételével csak formai kérdésekre vonatkoznak.

Márton János értekezése eléri célját, teljesíti a nem könnyű feladatot. Teológiaiag érett munka, megfelelő tájékozottsággal és értékítélettel. Úgy vélem, hogy színvonala meghaladja az átlagot, s teljesíti a disszertációk egyik legfontosabb célkitűzését: a támogatást és jó eligazítást, de nemcsak a szaktudósok számára, hanem gyakorló lelkészeknek is.

Ha a javasolt változtatások és javítások megtörténnek, a munka kiadása hasznosnak bizonyulhat minden felekezet számára.

A fentiekre tekintettel, a disszertáció elfogadását jó lelkiismerettel ajánlom, és a doktori cím odaítélését javaslom.

Dr. Marjovszky Tibor

Elhunyt Joachim Gnilka (1928. dec. 8. – 2018. jan. 15.)

Az európai és a német nyelvű katolikus biblikusok korelnöke, Joachim Gnilka 2018. január 15-én hunyt el, temetésére pedig január 31-én került sor Münchenben. Már a kommunizmus idején is nagy barátja és támogatója volt a kelet-európai, a lengyel és a magyar biblikusoknak. Vallomása szerint, ugyanakkor a mértékadó német katolikus biblikusok véleménye szerint is a Szegedi Nemzetközi Biblikus Konferencia folyamatos támogatása volt az ő legutolsó nagyobb műve. Erre a konferenciára gyakran ellátogatott, azon előadásokat is tartott, és haláláig figyelemmel kísérte azt. *A Római levél értelmezése az ortodox teológiában, a reneszánszban, a reformáció korában és a mai bibliatudományban* témájú 28. konferencia kötetét, amely 2018 augusztusára jelenik meg, neki szeretnénk volna dedikálni és átadni 90. születésnapja alkalmából, és hálás szívvel megköszönni neki, hogy segítette konferenciánkat, amelyen az elmúlt 30 évben mintegy 300 előadás hangzott el és jelent meg 25 kötetben magyar nyelven. Ettől az évtől kezdve német és angol nyelven tesszük közzé a szegedi dolgozatokat.

Joachim Gnilka 1928-ban született a sziléziai Leobschützben (Glubczyce), ezért is ismerte a kelet-európai biblikusok kálváriáját. Tanulmányait Eichstättben kezdte, majd Würzburgban folytatta, végül Rómában, a Sapientia Egyetemen tökéletesítette biblikumból és keleti nyelvekből. 1953-ban Julius Döpfner bíboros szentelte pappá Würzburgban; itt végezte kápláni szolgálatát is. 1955-ben Rómában szerzett teológiai doktorátust, Rudolf Schnackenburgnál habili-